

Hóvári János

Tiszta források vízzel és víz nélkül

Az önazonosságtudat, amelyet divat hazánkban identitásnak nevezni, örök emberi bennünk. Számos tartalma (de leginkább annak megélési formája) civilizációnk változásaival másabb és másabb lett, de nem kérdéses, hogy magabiztosan őriz olyan tudatalatti réteghalmazokat, amelyek egymásra épülők és átörökítettek a történelem hajnalának ősködétől. Ez irányítja önazonosságtudatunknak számos olyan érzését, gondolatát és cselekedetét, amelyek közül sokra a modern tudomány napjainkig (nagy igyekezete ellenére) sem tudott racionális-tudományos magyarázatokat adni. Az természetes, hogy mindennek van forrása. Hogy az mindig tiszta lenne, az minden bizonnyal a legszebb reménység. A magyar kultúrtörténetben különösen Bartók Béla *Cantata profanájának* köszönhetően lett a „forrás” egy ősi/természeti/romlatlan igazság és tisztaság egyszerre univerzális, egyetemes és nemzeti jelképe – egy máramarosi vadászkolinda szövegének köszönhetően. A szarvassá vált fiúk ekként válaszoltak apjuknak: „a mi szájunk többé / nem iszik pohárból, / csak hűvös forrásból”. Ennek lényegét Csoóri Sándor a *Tenger és diólevél* című nagy hatású írásában az 1970-es évek közepén a következőképpen összegezte: „A tiszta forrás Bartók értelmezésében nem más, mint az emberi természet mélyén rejtőző evidenciák neve: a mindenséget érzékelő ösztönöké, a vizek neve, a fák neve, a szélé, a harmaté, a tiszta örömök és fájdalemak neve. A mindenkiben közös, de elfojtott értékek neve.”

Az emberiség története, miként azt már Hérakleitosztól megtanultuk, egy nagy folyamhoz hasonlítható. Az abba érkező vizek több forrásból jönnek, s az őket eggyé tevő nagy folyamban keverednek a fajok, a kultúrák, a nyelvek és szokások, valamint az emberi civilizáció és természet minden szépe és mocska. Jól tudjuk, a folyó sodrása maga a történelem. Ez sohasem áll meg, a keresztmetszet minden pontján és minden másodpercben új víztömeg halad át ugyanazon a ponton. Így a minőségek és a mennyiségek gyakran változnak, de ez nem jelenti azt, hogy bárki más folyóról beszélne. Így van az önazonosságtudattal is. Bárhogyan is változik a Duna vagy a Rajna, mégis Duna és Rajna marad; miként a magyarság is magyarság marad.

A magyar ethosz nem csupán egy korábban ötágú (ma már tudjuk, hogy hétágú) síp összhangzata, hanem sokkal inkább a történelmi-szellemi folyóink egymásba torkollása térben és időben. S ez a nagy magyar folyam legalább ezeregyszáz éve a Kárpát-medencében hömpölyög. Előtte pedig máshol, a sztyeppék ködös világában hullámozott. A Kárpát-medencei folyam, miként korábban a Dnyeper és a Volga táján is, hol jobban, hol rosszabban folyt; hol áradva, hol kiszáradóan töltötte ki a neki megadott teret. A belé tartó folyók forrásai pedig számtalanok: antropológiaiak, nyelvek, néprajziak, vallásiak, kulturálisak és persze politikaiak, valamint szárazságot, jó legelőket vagy éppen

járványokat hozók. Nagy kérdés, hogy ezekből a hatalmas sztyeppén melyiknek a forrása eleven még, s melyik apadt el már végleg. De az is jelentős feladvány, hogy melyikről hisszük azt, hogy már elapadt, de mégis él, vagy hány olyan forrás van, amelyről nem tudunk: elfelejtettük – vagy még nem vettük észre.

A honfoglalást úgy is felfoghatjuk, hogy a sztyeppék egyik folyója áttörte a Vereckei- vagy a Tatár-hágót a Kárpátokban, s elárasztotta az Alföldet, hogy a Dunával egyesülve Hungaria szimbóluma legyen. A Kárpátokon túli keleti források számunkra többnyire a tatárjárás következményeként apadtak el, az ottani nagy 13. századi katonai-politikai-gazdasági változások következtében. Ezt úgy is felfoghatjuk, hogy a történelem nyugatabbra tolt bennünket, mint amennyire őseink ezt akarták volna. Ettől mások, sok tekintetben többek lettünk, mert a Történelem Urának ez volt az akarata velünk. Hungaria nagy folyama Nyugatról egyre több új vizet kapott s egyre jobban a nyugati források tápláltak bennünket. Írástudóinkat, de magát a magyar népi hagyományt is, évszázadokon át, töretlenül érdekelték a régi keleti szálak. Azok a bátor tudományos felfedezők, akik a 19. század eleje óta kapcsolatainkat kutatják a kelet-európai vagy a közép-ázsiai sztyeppén, régi nyelvi, néprajzi, történeti, antropológiai és ősi lelki forrásokat keresnek. Közben arról sem feledkeztek meg, hogy ezt a közel kontinensnyi földrajzi tájat leírják. Sok mindenre rábukkantak. Ma Budapesten sokat tudunk a csuvasokról, a baskírokról, a kazányi tatárokról, a közékjük keveredett mizserekről, de Nyugat-Kazakisztán és Dagesztán különböző, velünk rokon török népeiről is. De teszünk-e a népekért és nemzetiségekért eleget, hogy a Moszkván kívüli világra való ráeszmélésüket segítsük? Miért van az, hogy csupán pár tucat nyelvész, turkológus, néprajzos és régész érzi azt, hogy a velük való tartalmi kapcsolat építése a magyar múlt számos rejtélyéhez adhat megoldást? Ha ezek a források tisztulnak, a magyar folyam vize is tisztább lesz. Van teendő Keleten és itthon is elég. A „sztyeppé” vizei kishitúséggel és szovjet örökséggel szennyezettek, s díszes biberachi külcsínt is kaptak Igor Alekszandrovics Mojszejevától. A tehetséges moszkvai mágus megteremtette a baskírok, a kazakok és más népek álzenéjét, áltáncait és álruháit. Fájó ezekkel Magyarországon is találkozni. Budapesten – talán elsőként – e népeknek vissza kellene kapniuk a rendes nevüket (nem az orosz elnevezéseket használni), mert nekünk, a hagyományaink okán a kazakok nem lehetnek kazahok, de az özbegek sem üzbégek. De ez csupán a jéghegy csúcsa a számos teendő között a keleti forrástisztításban.

Mindig bosszantott, ha valaki az egyetemes és a magyar értékeket szembeállította. Az egyetemesség – a görög és a római világ – értékrendszere a mi folyamunknak is fontos összetevő ereje. Nem csupán azért, mert hazánkban kisebb-nagyobb sikerrel legalább egy évezrede tanítják a klasszikus kultúrát, hanem azért is, mert a természettel, a csábítással és a gonoszossággal való küzdelem megéléséhez nem kell Attikában vagy Latiumban születnünk, a Tisza-vidék vagy Somogyország ennek éppúgy a földje. Ezek tapasztalatai épp olyanok, mint a mediterrán világé, s ezzel a mi történéseink is, önmaguk miatt is egyetemesek, anélkül is, hogy lépten-nyomon egyszerűen felfedezhetnénk bennük Homérosz örökségét. Sőt nagy költőnk, Zrínyi Miklós azt is megfogalmazta már, hogy mi, magyarok is lehetünk a múltunk zivataros századaiban (de akár napjainkban is) a túléléséért küzdő trójaiak, annak ellenére, hogy

eleink a valós históriában sohasem hajóztak Parisz királyfival Itáliába. Ennek ellenére Zrínyi Miklóstra, a költő dédapjára úgy kell tekintenünk, mint a hősrőjai Hektor reinkarnációjára. Trőjai forrásunk azt mondja, hogy mindig van megújulás (akár menekülés útján is): Trőjából Rőma lett. Miért nem hisszük el mi is, hogy épülhet (s remélem, épül is) Hungaria Nova, egy új és erős Magyar Rőma, s léleekben mi is tudunk trőjaiak lenni.

De hagyjuk a múltat, a vérrel áztatott Almás-patakot, nézzünk kicsit körül, milyen új folyók gazdagítják napjainkban a magyar folyam vizét. Olyanok, amelyeknek lehet, hogy a forrása még tiszta, de mire a vizük a Kárpát-medencébe ér, nemcsak felkavart, hanem romlott, sőt fertőző is lett. Pedig tőlünk nyugatra sokan dolgoznak már azon, hogy tisztítsák őket: a káros vegyületektől és a szellemi mérgektől. Az industrializációnak, s az őt tápláló globalista kapitalizmusnak azonban olyan ereje van, amely fittyet hány a széplelkű németek és osztrákok akaratára. De valljuk be, az új Mammon nálunk is tetszik a többségnek. Csőnadrágos, újgazdag „disznófejű Nagyurak” jachtjai szelik át gyakran az új szennyes árat, amelyben olyan közmagyarok milliói is vidáman lubickolnak, akik már a valóságot is csak virtuálisan tudják látni. Már nagyon elfelejtették, hogy vannak még tiszta vizek is, amelyek áramlatai tiszta forrásokból jönnek, vagy legalábbis onnan kellene jönniük.

Újabb kérdés! Hova lett a természetközeli lét és az arra ráépülő kereszténység forrásainak éltető vize? Megvan, folyik, vagy csak elmosta egy másik ár? Ha alaposabban körülnézünk, azt látjuk, hogy az értékelvő polgári (városi) és a régi paraszti-agrárius (népi) keresztény és keresztényen magyarság folyóvizei eliszaposodtak. Akik idősebbek vagyunk, nagyon jól tudjuk, hogy városi és falusi értékeket nemcsak buldózerrel lehet rombolni. A magyar kommunizmus legnagyobb áldozata az emelkedő polgári (középosztályi) és az évszázados hagyományokat átörökített magyar paraszti-népi struktúra. Mindkettőből mára csupán történelmi lecke, szépirodalom és múzeum lett. De ezekből sem elegendő. Korunk nyugati kultúrájának fontos eleme a *menekülés*. A kortárs magyar kultúra is teli van menekülésekkel: a városok zaja vagy épp önmagunk elől. Nem kétséges, hogy a belső perifériákon maradt néhány sziget, s rajta tiszta forrással, amelyet szegénység és eleven természet vesz körül. Egy ilyenre találtam rá Kisasszondon nemrégiben, amikor Csokonai Vitéz Mihály nyomait kerestem. Útjaink, hála a Jóistennek, gyarapodnak szépen, de a hídjaink elvadt vizeken vezetnek át. Nincs, aki kitisztítaná őket. Ehhez nem csupán kellő számú ember kell, hanem kellő számú lélek is. Félő, hogy az utóbbiak épp olyan kisebbségben vannak, mint a klasszikus római kultúra őrzői, *vivariumaikban*, a Rőmai Birodalom bukását követő évszázadokban. De a kultúrát védő közösségek, kevés számuk ellenére is, eredményesek lettek: őök örökítették át nekünk máig hatóan az ókori Rőma emlékét. Talán a *vivarium novum*oknak is van esélyük értékőrzésre és a források 21. századi megtisztítására.

A vízforrások, olvashatjuk ezt akár egy ENSZ-jelentésben is, tiszták, ha nem kénes víz jön belőlük (mert ebből is van elég). A vizeket a folyók mentén élők rontják meg. Nem csupán azzal, hogy szennyvizet és hulladékot dobnak bele, hanem a hagyományos értékek elvetése is lehet vízrontó erejű. Örömmel veszem észre, hogy ezt egyre határozottabban hirdeti (egyelőre nem sok eredménnyel) a nyugati világ zöldülő politikuma. Jó lenne, ha ennek lenne keleti

és déli kiáramlása is, s ebben mint az egyetemes értékőrzés közös lehetőségében egymásra találnának a nagy világvallások is. Nekem mint kereszténynek Betlehem ehhez az örök forrás. A Pásztorok mezeje, de a Születés barlangja is vízhiányos, nincs feltörő víz, mégis van forrás: a szeretet üzenetének egyetemes forrása. S erre nem csupán Szent Karácsony estéjén kellene gondolnunk, amikor a keresztény világ figyelve önmaga ősforrására, a betlehemi Születés templomára összpontosul. Nemcsak ekkor, hanem folyamatosan kellene látnunk, amit ilyenkor a Megváltó születésére gondolva tisztán és igazán érzünk: hogy víz nélkül is létezik forrás.

Jankovics Marcell

Evidentitás

Velem született, és érintetlenül megvan. Szerintem az enyém tiszta. Nem érzem szükségét, hogy magyarázzam. Magától értetődik. Ezért úgy hívom: evidentitás. Ha magyar gazemberbe botlom, leválik az érzéseimről és kiesik a tudatomból. Az is igaz, hogy nem a magyar emberekért szeretek magyar lenni. Az emberek mindenfélék mindenütt, ez nem befolyásol. Szerelmes csak magyar lányba tudtam lenni, nem voltam kíváncsi másra. A barátaim mind magyarok. Bár értékelem más nyelv sajátosságait és szépségeit, a magyar nyelv nekem csoda. Magyar mesékkel, a magyar jelképiséggel foglalkoztam szinte egész felnőtt életemben. Magyar népzene hat rám a legmélyebben, magyar versek csálnak könnyet a szemembe. Tiszta forrás mindez a számomra. Egy szóba összefoglalva: identitásom az otthonosságot jelenti. Benne van ez is a nyelvünkben: hon, haza. De nem vagyok busa magyar. Az egész világ lenyűgöz, és távoli bajok is megkeserítik az életemet.